

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מי שראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית

(כ"ח א') **משנה:** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית,

בית שמאי פוסלין.

ובית הלל מכשירין.

אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לא כך היה מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר!

אמרו להם בית שמאי: משם ראינו? אף הם אמרו לו: אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך!

אמרינן לעיל, **בפרק קמא (ג' א')**:

בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל (משנה כ"ח א') מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, מסיק דבתרתי פליגי:

פליגי בסוכה קטנה (ולפי בית שמאי צריכה שתהא מחזקת גם את שולחנו).

ופליגי בסוכה גדולה, כגון דיתיב אפומא דמטולתא, ושולחנו בתוך הבית. דבית שמאי סברי גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו, ובית הלל סברי לא גזרינן.

וחסורי מיחסרא והכי קתני: מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, בית שמאי אומרים: לא יצא, ובית הלל אומרים: יצא ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד: בית שמאי פוסלין. ובית הלל מכשירין.

אמר רב שמואל בר יצחק: הלכה (בסוכה קטנה) צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו (כדעת בית שמאי).

שיטות הראשונים

פסיקת ההלכה בסוכה גדולה: לגבי סוכה קטנה, נפסקה בפירוש ההלכה כבית שמאי. דעת הרי"ף דהלכתא כבית שמאי בתרווייהו, דחד טעמא הוא. וכן דעת רמב"ם והרא"ש. ודעת רי"ף גיאת והר"ה, דתרי טעמי דפליגי נינהו.¹ ובסוכה גדולה הלכה כבית הלל המכשירים.² והשו"ע פסק כרי"ף וסיעתו.³

¹ ובסוכה גדולה הא איתפרש טעמייהו דבית שמאי בגמרא, ומשום הכי אמרינן לא יצא, שמא ימשך אחר שולחנו. ובסוכה קטנה לאו מהאי טעמא פסלי, אלא משום דסבירא להו דדירת קבע בעינן (ז' ב'). ונהי דקיימא לן כרבנן דאמרי סוכה דירת עראי בעינן, **אפילו הכי קיימא לן בהאי כבית שמאי, דקצת קביעות בעינן** שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, דאי לאו דירה סרוחה היא. הילכך בסוכה גדולה ובסוכה קטנה תרי טעמי נינהו. ר"ן.

² ואע"ג דאיפסיקא הלכתא כב"ש בסוכה קטנה, בסוכה גדולה הדרין לכללין, ונקטינן כבית הלל דמכשירין.

³ או"ח תרל"ד. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו), ואם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית, מותר, דלא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו (ואפילו אם רובו בבית ובסוכה רק טפח ממנו, מותר, דהא סגי בשולחן טפח. כן כתב החיי אדם. ובברכי יוסף כתב, דוקא רובו בסוכה, ואפילו משהו יותר מחציו סגי. שעה"צ ס"ק ו). אבל אם כל שולחנו בבית, אפילו הוא יושב כולו בסוכה והסוכה היתה סוכה גדולה, אסור. מקורות: רי"ף (פרק הישן, יג א בדפיו). ר"ן (יג א, ד"ה הלכה). רמב"ם (הל' סוכה ו, ח). רא"ש (פ"ק, סי' א). רי"ף גיאת (הל' סוכה; הו"ד בר"ן). רז"ה (המאור ג ב ברי"ף).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלד)

ד. מי שהיה ראשו ורבו בסכה, ושלחנו חוץ לסכה ואכל, פאלו לא אכל בסכה, אפלו אם היא סכה גדולה, גזרה שמא ימשך אחר שלחנו.

חייב נשים עבדים וקטנים בסוכה

(כ"ח א') (המשך משנה): נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה. קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופיחת את המעזיבה (טיט של הגג) וסיכך על גבי המיטה בשביל קטן (אף שהוא צריך לאמו). (ומברר) מנא הני מילי (שנשים פטורות). **דתנו רבנן**: "אֶזְרַח"⁴ זה אזרח (בין איש בין אשה). "הָאֶזְרַח", להוציא את הנשים. "פָּל", לרבות את הקטנים.

(כ"ח ב') (ומקשה) "פָּל", לרבות את הקטנים, **והתנן** (במשנתנו): קטנים פטורין מן הסוכה!

(ומתרץ) לא קשיא, כאן בקטן שהגיע לחינוך, כאן בקטן שלא הגיע לחינוך.

(ומקשה) קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא!

(ומתרץ) מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו (שחייב בסוכה)?

אמרי דבי רבי ינאי: כל שנפנה ואין אמו מקנחתו.

רבי שמעון בן לקיש אומר: כל שניעור (משנתו) ואינו קורא אמא.

אמא, גדולים נמי קרו!

אלא: כל שניעור ואינו קורא אמא אמא.⁵

מעשה וילדה כלתו כו'. מעשה לסתור (דהא קטן הצריך לאמו הוא, ואמאי פיחת וסיכך)?

חסורי מחסרא והכי קתני: ושמאי מחמיר, ומעשה נמי וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על המטה בשביל הקטן.

⁴. ויקרא כג, מב: בסכת תשבּוּ שבָּעֵת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת.

⁵. שאינו כרוך אחריה לקרות ולשנות עד שתבא אליו. אבל קורא ושותק, לאו צריך לאמו הוא. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

קטן שאינו צריך לאמו: הרי"ף ורא"ש הביאו דברי דבי רבי ינאי וריש לקיש⁶ והר"ן כתב, וכל קטן שהגיע לחינוך, חייב מדרבנן. ואין החינוך שוה בכל מקום אלא כל חד וחד לפי עניינו⁷. ומשמע ד'אין צריך לאמו', היינו מבן שש ולמעלה⁸.
והרמב"ם כתב "קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש כבן שש, חייב בספכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות"⁹. וכן פסק השו"ע¹⁰.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרמ)

- א. נשים, ועבדים, וקטנים פטורים מן הספכה; טמטום ואנדרוגיגוס, חייבים מספק; וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, חייב.
ב. קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש, חייב בספכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

כל החג עושה סוכתו קבע וביתו עראי

(כ"ח ב') **משנה:** כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי.

תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד, היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה.

מנא הני מילי? **דתנו רבנן:** "תשבבו", כעין תדורו. מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו כלים נאים, מעלן לסוכה. מצעות נאות, מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה¹¹.

⁶ ששיעורו הוא כל שנפנה ואין אמו מקנחתו, וכל שניעור משנתו ואינו קורא אמא אמא. **המפרשים האריכו בסוגיא זו, על פי האמור בגמרא עירובין** (כיצד משתתפין, פ"ב ב'), אמר רב אסי (וגירסת הרי"ף: רב אשי): קטן בן שש יוצא בעירוב אמא. מיתבי וכו', אמרי דבי רבי ינאי וכו', רבי שמעון בן לקיש וכו', וכמה? כבר ארבע, כבר חמש! ומסיק, הא דאיתיה אבוהי במתא, הא דלא איתיה אבוהי במתא. וקיצרתי. וראה עוד להלן.

⁷ דהכא תלינן באין צריך לאמו, וגבי ראייה ביכול לעלות וכו', וגבי לולב בידוע לנענע, וגבי ציצית בידוע להתעטף, וגבי תורה בידוע לדבר, כדאיתא בסוף פרק לולב הגזול (מ"ב א'). ר"ן.

⁸ מדאמרין בעירובין (פ"ב א') דקטן הצריך לאמו יוצא בעירוב אמא, ופירשו התם דהיינו עד בן שש שנים. ר"ן.

⁹ והמפרשים התקשו במקור דבריו של הרמב"ם. והגר"א (או"ח תרמ, ס"ק א) כתב שהוא טעות סופר ברמב"ם, וצריך להיות שהוא בן שש, וכרב אשי (וכפי שפסקו הרי"ף והרמב"ם בעירובין (הל' עירובין וכו'), וחד דינא לעירובין ולסוכה (כמבואר בעירובין פ"ב א': ותנן נמי גבי סוכה כי האי גוונא וכו').

¹⁰ או"ח תרמב, וכתב המשנ"ב (ס"ק ד), ודעת כמה אחרונים דמבן חמש ולמעלה, אם אביו הוא בעיר שאינו צריך אז כל כך לאמו, מחוייב אביו לחנכו בסוכה, אפילו אם איננו חריף. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ה), ואם אין לו אב, יש אומרים דאמו ובית דין חייבים לחנכו. ולכולי עלמא אסור להאכיל לקטן בידיים חוץ לסוכה, אפילו לאדם אחר, דהיינו ליתן לתוך פיו, או לצוות לו לאכול. מקורות: רמב"ם (הל' סוכה וא), רי"ף (יג א בדפיו). רא"ש (סי' יז). ר"ן (יג א ברי"ף, ד"ה היכי דמי).

¹¹ סובר למודו ומחתכו על בוריו, לעמוד דהיינו שמעתא דאמוראי, וסברא של טעמי משנה וברייתא, מה טעם זה חייב וזה פטור זה אסור וזה מותר. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומקשה) איני? והאמר רבא: מקרא ומתנא,⁴² במטללתא. ותנוי⁴³ בר ממטללתא.⁴⁴

(ומתרץ) לא קשיא, הא במגרס הא בעיוני.⁴⁵

(כ"ט א') כי הא דרבא ורמי בר חמא כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי (מה ששמעו מפיו, דבר פלוני אסור, דבר פלוני מותר), והדר מעייני בסברא.

אמר רבא: מאני משתיא (כוסות), במטללתא. מאני מיכלא (קערות לאחר שאכלו בהן), בר ממטללתא (חוץ לסוכה). חצבא (כד חרס ששואבים בו מים), ושחיל (דלי של עץ), בר ממטללתא. ושרגא (נר חרס) במטללתא. ואמרי לה: בר ממטללתא.

ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה (מצומצמת, שבעה טפחים על שבעה טפחים, אסור להניחם לתוכה).

שיטות הראשונים

הא במיגרס הא בעיוני: רש"י, רי"ף, רא"ש, ורמב"ם פירשו, דבר הצריך עיון בסברא, לבר ממטללתא. דלעיוני צריך להתבודד ולישב בשוב הדעת, ומצטער הוא בסוכה, והאור יפה לו להרחיב דעתו. וכתב הר"ן, אית דאמרי איפכא, דעיוני היינו קבע, ובעי סוכה. וזו דעת רבינו חננאל. וסיים הר"ן, ולחומרא עביד כתרווייהו, כל היכא דלא מטריד. אבל אי מטריד הוה ליה מצטער, ופטור מן הסוכה. והשו"ע פסק כדעה ראשונה.⁴⁶

מאני משתיא ומאני מיכלא: כתב הר"ן, יש שפירשו דמאני מיכלא מצי לאנוחינהו בר ממטללתא. אבל מאני משתיא במטללתא דוקא. ואחרים פירשו, דמאני מיכלא אינו רשאי להניחם בסוכה. אבל מאני משתיא, רשאי. וכן נראה מדברי הר"ף. ומאני מיכלא, רש"י פירש קערות לאחר שאכלו בהן, צריך להוציאם מהסוכה משום מיאוס. ותוספות כתבו שיש מפרשים כגון קדירות ואגני דלישא.⁴⁷ וכן פירשו בעל הלכות גדולות ורבינו תם. ומאני מיכלא שהניחם בסוכה, דעת הרז"ה, שאינה נפסלת. ודעת הראב"ד שפסולה. והשו"ע כתב כלי אכילה (חוץ לסוכה). והוסיף הרמ"א, לאחר אכילה.⁴⁸

⁴² לקרות שבכתב ולשנות משניות הערוכות ושגורות בפה. רש"י.

⁴³ התלמוד דהוא סברא, לטרוח ולשנן, וכן שמעתא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל דקדוקים שהן למדין מתוך דברי משנה דמדמו מלתא למלתא. רש"י.

⁴⁴ אם ירצה, דמצטער הוא, ומצטער פטור מן הסוכה, והאור יפה לו להרחיב דעתו, קא סלקא דעתיה תנוי היינו משנן. רש"י.

⁴⁵ כלומר, תרי גוויי שינון הוו, למיגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו שמעתא, צריך סוכה, והיינו משנן. רש"י.

⁴⁶ או"ח תרל"ט, ד. וכתב הר"ן (ס"ק כט), והכל לפי הענין. דאם דעתו מיושבת בסוכה, שיש לו מנוחה שם לומד בסוכה (ולפעמים מצוי שיש קור ומצטער אם ישב שם הרבה לקרות ולעיין בלימודו, הוא פטור). ואם יש לו טורח רב להביא ספרים הרבה ללימודו בסוכה, אפשר דפטור. אכן אם יש לו מקום להניחם שם כל החג, חייב, דאין זה טורח. מקורות: הר"ף (יג א בדפיו). רמב"ם (הל' סוכה ו, ט). רא"ש (סי' יח). ר"ן (ד"ה גמ' הני מילי).

⁴⁷ וטעמא, דכעין תדורו בעינן, והני אין רגילין להיות בבית דירה, אלא בית יש להם לבדם. תוספות.

⁴⁸ או"ח תרל"ט, א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה), מלשון זה (של הרמ"א) משמע לכאורה, דבשעת אכילה גם קדירות מותר להכניסן לסוכה ולערות לתוך הקערה. והעולם נזהרין מהקדירה להכניסן לתוך הסוכה, אף קודם אכילה. ונראה דחששו לדעת המחמירין בקדירה בכל גוויי (בה"ג ורבינו תם, שהם מפרשים דקאי אקדירות לבדם, ולא הזכירו כלל ההתר דבשעת אכילה. ובפרט לפי טעמם דאין להכניס בסוכה דברים אלו שאין מחזיקים בביתו רק בחדר שמבשלין שם. וגם דעת רש"י שמפרש בקערות, אפשר גם כן דמודה בקדירות דאף בשעת אכילה אסור, דהא אפשר לערות לקערה חוץ לסוכה. שעה"צ אות י). ואפשר דגם דעת השו"ע כן הוא (ובפרט מי שאין דרכו גם בביתו להביא הקדירה לשולחנו אלא מערה לתוך הקדירה בבית החצון, בודאי יש לזהר בזה). ומכל מקום, מי שאין לו כלי וצריך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שרגא בר ממטללתא, בסוכה קטנה: כתבו תוספות, רא"ש, והר"ן, דשרגא אף בעודו דולק אין להניחו בסוכה, שמא יתקרב הנר לדופני הסוכה ותאחז בהן האור. וכן כתבו ראבי"ה ואו"ז. וכתבו, דמשום כך אפילו בנר חדש או מזהב, אסור. והרוקח כתב שרגא, נר חרס. **והרמב"ם** סתם "המנורה - בסכה. ואם היתה סכה קטנה - מניחה חוץ לסכה".¹⁹ וכן כתב השו"ע.²⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלט)

- א. כיצד מצות ישיבה בסכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל (טור) ודר בסכה כל שבועת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבועת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סכתו קבע. כיצד, כלים הנאים ומצעות הנאות, בסכה; וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות, בסכה; אבל כלי אכילה לאחר האכילה (טור), כגון קדרות וקערות, חוץ לסכה; המנורה, בסכה; ואם היתה סכה קטנה, מניחה חוץ לסכה. **הגה:** ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסכה, כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו (בית יוסף בשם א"ח).
- ד. כל שבועת הימים קורא (ולומד) בתוך הסכה, וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמד, יכול ללמד) חוץ לסכה כדי שתהא דעתו מישבת עליו. המתפלל, רצה מתפלל בסכה או חוץ לסכה.

לאכול מן הקדרה מותר להכניסו. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ד), כלל הדבר: כל שאין דרכו להיות בדירתו שדר בה, אין לו להחזיק בסוכה. ולענין בדיעבד, אם הכניס בתוכה כלי מאכל, או עשה בה תשמיש בזוי, כתב המשנ"ב (ס"ק ו) שאינה נפסלת בכך (ודלא כראב"ד. וראה שעה"צ ס"ק יג). מקורות: ר"ת (הו"ד בראשונים). מרדכי (סי' תשמה). סמ"ג (עשין מג). ראבי"ה (סי' תרמא). בה"ג (ריש הל' סוכה; הו"ד בראשונים). תוספות (שם ד"ה מנא). אור זרוע (ח"ב, ה' סוכה ס' שד). רז"ה (פרק לולב וערבה, כג א ברי"ף). ראב"ד (כתוב שם, כג א).

¹⁹ וביארו המגיד משנה, פירוש, **בשעה אינה דולקת**. וכן הכסף משנה כתב, ולפי דעתי אפשר דכשהיא דולקת מותר להכניסה להשתמש לאורה, דומיא דכלי אכילה דבשעה שמשתמש מהן מותר להכניסן בסוכה.

²⁰ או"ח תרלטא. ולפי ביאורו בכסף משנה הנ"ל, מותר להכניס מנורה להשתמש לאורה. אמנם בב"י הביא דברי הראשונים האוסרים, ולא העיר עליהם מדברי הרמב"ם. וצ"ב. והמשנ"ב (ס"ק ח) כתב שאסור בסוכה קטנה כשהיא דולקת (כרוב הראשונים). ואם מצטער כשאוכל שלא במקום נר, יש להקל כשיעמיד הנר בעששית או במנורה. מקורות: תוספות (שם ד"ה ואמרי). רא"ש (סי' יט). הרוקח (הל' סוכה, סי' ריט). ר"ן (יג א ד"ה שרגא). רמב"ם (הל' סוכה ו,ה). ור' עוד בפסקה קודמת.